

บทที่ ๕

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาวิจัย เรื่อง แนวทางการใช้วาจาเชิงพุทธเพื่อส่งเสริมการค้าขายมี
วัตถุประสงค์ ๓ ประการ ได้แก่ ๑.) เพื่อศึกษาหลักการการใช้วาจาเชิงพุทธเพื่อการค้าขายใน
พุทธศาสนา ๒.) เพื่อศึกษาหลักการและทฤษฎีเพื่อการค้าขายในสังคม ๓.) เพื่อการประยุกต์ใช้
แนวทางการใช้วาจาเชิงพุทธเพื่อส่งเสริมการค้าขายในสังคมปัจจุบัน ผู้วิจัยนำเสนอสรุปการวิจัย
และข้อเสนอแนะดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยสรุปวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ๓ ประการ ประกอบด้วยรายละเอียดดังต่อไปนี้ ได้แก่

๕.๑.๑.) หลักธรรมที่ส่งเสริมการใช้วาจาเชิงพุทธเพื่อส่งเสริมการค้าขาย ทางด้านการใช้วาจาและด้านบุคคล

การที่ผู้ค้าขายจะประสบผลสำเร็จในอาชีพการค้าขายนั้นเกิดจากการกล่าววาจาแนะนำ
สินค้าของผู้ขายกับผู้ซื้อ ซึ่งผู้ขายจำเป็นต้องเป็นคนมีศีลธรรม ในพระธรรมปิฎก ได้กล่าวถึง คน
มีศีลธรรม หรือมีมนุษยธรรม ที่เรียกได้ว่าเป็นอารยชน มีคุณสมบัติดังนี้ คือ ๑. มีสุจริตทั้ง
สาม คือ มีความประพฤติดีประพฤติดชอบ ๓ ประการ ได้แก่ ๑) กายสุจริต ๒) วาสุจริต ๓) มโน
สุจริต หลักธรรมทั้งหมดที่กล่าวมานี้ล้วนส่งเสริมการใช้วาจาเชิงพุทธเพื่อการค้าขายใน
พระพุทธศาสนาเถรวาททั้งสิ้น หลักธรรมทั้งหลายเหล่านี้ถ้านำไปปฏิบัติอย่างเหมาะสมจะ
ส่งเสริมให้เป็นคนมีศีลธรรม ทั้งทางกาย ทางวาจาและทางใจ เป็นคนมีความเสียสละ อดทน
เห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน ใช้สติปัญญาในการคิดพิจารณาก่อนที่จะกล่าววาจาใด
ออกไป ทำให้ตระหนักถึงผลกระทบหลังจากกล่าววาจาออกไปแล้ว จะเป็นแนวทางเพื่อช่วย
ส่งเสริมให้ผู้ค้าขายประสบผลสำเร็จและเจริญรุ่งเรืองต่อไปในอนาคต

จากการศึกษาหลักธรรมที่ส่งเสริมการใช้วาจาเชิงพุทธเพื่อการค้าขายใน
พระพุทธศาสนา ประกอบด้วยหลักธรรม ดังนี้

(๑) ศีล ๕ คือ การละเว้นจากข้อห้าม (เว้นจากการฆ่าสัตว์ เว้นจากการลักทรัพย์ เว้น
จากการประพฤติในกาม เว้นจากการพูดเท็จ เว้นจากการดื่มสุรา) จะช่วยส่งเสริมให้การกล่าว

วาจาด้วยความมั่นใจ จะพูดต่อหน้าชุมชนก็มั่นใจ สง่างาม เพราะตนเองไม่มีความผิดใด ๆ ย่อมมองอาจ กล่าวหาญ เมื่อกล่าววาจาได้ออกมาก็มีแต่ความจริง

(๒) เบนฺยจรรณ เป็นธรรมอันดงาม ๕ ประการ เมตตาธรรม สัมมาอาชีวะ กามสังวร สังจະ ความซื่อตรงความสัตย์กิริยาที่ประพฤติหรือมีพฤติกรรมแสดงออกมาทางกาย วาจาเป็น คนตรง และมีสติสัมปชัญญะ ในการประพฤติปฏิบัติตน

(๓) อิทธิบาท ๔ ช่วยส่งเสริมการใช้จ่ายได้เพราะ อิทธิบาท หมายถึง ฐานหรือหนทาง สู่ความสำเร็จ หรือ คุณเครื่องให้ถึงความสำเร็จ คุณเครื่องสำเร็จสมประสงค์ เหตุแห่งความสำเร็จ บุคคลจะประสบความสำเร็จในเรื่องใด ไม่ว่าเล็กหรือใหญ่ ต้องประพฤติดตนให้ เพียบพร้อมด้วยคุณสมบัติ ๔ ประการ คือ ฉันทะ ความพอใจในสิ่งนั้น วิริยะ ความพากเพียรใน สิ่งนั้น จิตตะ เอาใจใส่อย่างจริงจังต่อสิ่งนั้น วิมังสา ไตร่ตรองพิจารณาด้วยปัญญาในสิ่งนั้น

(๔) พรหมวิหาร หลักความประพฤติที่ประเสริฐบริสุทธิ์ เป็นธรรมที่ต้องมีไว้เป็นหลักใจ และกำกับความประพฤติ ให้ได้ชื่อว่า ได้ดำเนินชีวิตอย่างหมดจดและเป็นการปฏิบัติตนต่อเพื่อน มนุษย์และสัตว์ทั้งหลายโดยชอบ ๔ อย่าง คือ ๑) เมตตา ๒) กรุณา ๓) มุทิตา ๔. อุเบกขา

(๕) สปปุริสธรรม ช่วยส่งเสริมการใช้จ่ายให้เป็นวาจาสุภาพจิต กล่าวแต่วาจาที่ดีและมี มงคล เพราะสปปุริสธรรมเป็นธรรมสำหรับสัตว์บุรุษ ธรรมที่ทำให้เป็นสัตว์บุรุษหรือคุณสมบัติของ ผู้ดี

(๖) อริยมรรคมีองค์แปด การเป็นกัลยาณมิตรหรือเพื่อนที่ดีย่อมชักนำบุคคลให้มีความเห็นถูกต้อง การพูดที่ดีต้องมีการพิจารณาสิ่งต่าง ๆ ด้วยปัญญา สามารถแยกแยะ วิเคราะห์สังเคราะห์สิ่งต่าง ๆ ได้ จะสามารถพูดได้ดี รู้เท่าทันในสิ่งต่าง ๆ มีความคิดที่ถูกต้อง ไม่ ยึดติด เงินทอง อุปกรณ์อำนวยความสะดวกต่าง ๆ มากกว่าจิตใจที่ดีงาม การไม่มีความคิดที่ ปองร้ายผู้ใด ไม่เคียดแค้น ไม่ชิงชัง มีเมตตาปรารถนาจะให้ผู้อื่นมีสุข การไม่คิดเอาวัดเอา เปรียบผู้ใด มีใจกรุณาต่อผู้ที่กล่าววาจาด้วย มีการพูดจาด้วยจิตเมตตา มีสติปัญญา

๗) ขรวาจาธรรม ๔ การกล่าววาจานั้นต้องเป็นผู้มีสังจະ หมายถึง ความจริง ความ ซื่อสัตย์ต่อกัน ความจริงใจ จริยวาจาและจริงใจในการกระทำ จริงใจในการรักษาคำพูด จริยต่อ เพื่อนฝูง ไม่กล่าววาจาที่เป็นเท็จเพราะความไม่จริงของผู้พูด เป็นบุคคลที่พูดจริง ทำจริง สำหรับการ ค้าขายสามารถนำหลักขรวาจาธรรม ๔ ไปประกอบส่งเสริมการค้าขายได้จะช่วยส่งผลให้ การค้าเป็นไปด้วยดี เพราะผู้ขายต้องกล่าวถึงรายละเอียดการขายสินค้า การขายสินค้าด้วย ปัญญา มีความจริงใจ ความซื่อสัตย์ต่อลูกค้า อดทน รู้จักควบคุมจิตใจไม่ให้โกรธในคำตำหนิของ ลูกค้า แก้ไขข้อบกพร่อง รู้จักปรับตัวปรับใจสามารถเข้าหาลูกค้าได้ ต้องรู้จักการเสียสละ แบ่งปัน มีน้ำใจให้กับลูกค้า ไม่หวังผลกำไรเกินควร

(๘) สังคหวัตถุ ๔ ต้องรู้จักการสงเคราะห์ช่วยเหลือคนอื่นหรือประพฤติดตน ในสิ่งที่ เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น ไม่เห็นแก่ตัว มองเห็นผลประโยชน์ของส่วนรวมมากกว่าส่วนตน ผู้ขาย ต้องเป็นผู้มีความสม่ำเสมอ หรือมีความประพฤติเสมอต้นเสมอปลาย จะช่วยทำให้ลูกค้า

ประทับใจ สามารถผูกใจลูกค้าได้ ด้วยสินค้าที่มีคุณภาพ และช่วยส่งเสริมให้กิจการก้าวหน้า รุ่งเรืองยิ่งขึ้น

(๙) **มิจฉาวณิชา ๕** คือ การค้าขายที่ผิดหรือไม่ชอบธรรม หมายถึง บุคคลไม่ควรค้าขายสินค้าหรือสิ่งของคือ การขายอาวุธ การค้ามนุษย์ การขายเนื้อสัตว์ การค้าขายน้ำเมา การค้าขายยาพิษ ซึ่งถือว่าเป็นอันตรายต่อเพื่อนมนุษย์ต่อสัตว์และต่อสภาพแวดล้อม

(๑๐) **ปาปณิกรรม ๓** การเป็นพ่อค้าหรือนักขายที่ดีควรมีคุณสมบัติด้านการค้า เช่น ๑.) การรู้จักสินค้า ใช้สินค้าเป็น สามารถคำนวณราคา เก่งกำไรได้อย่างแม่นยำ ๒.) จัดเจนในธุรกิจ หมายถึง รู้แหล่งซื้อแหล่งขาย รู้ความเคลื่อนไหวหรือความต้องการของตลาด มีความสามารถในการจัดซื้อจัดจำหน่าย รู้ใจและรู้จักเอาใจลูกค้า บริการตรงกับความต้องการของลูกค้า ๓.) มีความพร้อมด้วยแหล่งทุนเป็นที่ยอมรับ หมายถึง ทำตัวเป็นที่เชื่อถือไว้วางใจใส่ หมั่นลงทุนใหญ่ มีความสามารถหาเงินมาลงทุนหรือดำเนินกิจการได้โดยง่าย

(๑๑) **โกศวิภาค ๔** เป็นหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสแนะนำให้ชาวบ้านผู้ครองเรือนให้ รู้จักการบริหารจัดการแบ่งทรัพย์สินที่มีอยู่ เช่น ส่วนที่ ๑) ใช้สำหรับเลี้ยงตนและบุคคลในครอบครัว ตลอดถึงบ่าวบริวารและมิตรสหาย รวมทั้งเพื่อประโยชน์ ส่วนที่ ๒) และ ๓) ใช้ลงทุนประกอบกิจการงานหรือนำมาประกอบการค้าขาย ให้มีรากฐานมั่นคงและได้ผลกำไรมากยิ่งขึ้น และส่วนที่ ๔ เก็บเอาไว้ใช้ในคราวจำเป็น

(๑๒) **หลักปฏิสัมภิทา ๔** ผู้ที่มีอาชีพค้าขายมีความจำเป็นต้องมีสติปัญญาที่ชาญฉลาดเฉียบแหลม เป็นผู้ที่มีปัญญามาก เพราะยิ่งเป็นบุคคลที่มีปัญญาแตกฉานมากก็ยิ่งช่วยส่งเสริมให้ธุรกิจการค้าขายเติบโตก้าวหน้าได้อย่างรวดเร็วและยั่งยืน

หลักธรรมทั้งหมดที่กล่าวมานี้ล้วนส่งเสริมและสัมพันธ์กับการใช้วาจาเพื่อการค้าขาย ในพระพุทธศาสนาเถรวาททั้งสิ้น มีหลากหลายข้อแตกต่างกัน หลักธรรมทั้งหลายเหล่านี้หรือหลักธรรมอื่น ๆ ถ้านำไปปฏิบัติอย่างเหมาะสมด้านกาย วาจา และใจ จะส่งเสริมให้เป็นคนมีศีลธรรม ทั้งทางกาย ทางวาจาและทางใจ เป็นคนมีความเสียสละ อุดหนุน เห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน ใช้สติปัญญาในการคิดพิจารณาในการใช้วาจา

๕.๑.๒.) หลักการและทฤษฎีการค้าขายด้านบุคคลในการใช้วาจาเพื่อส่งเสริมการค้าขาย

ผู้ขายต้องแสดงให้เห็นว่าเป็นผู้มีความปรารถนาดีต่อลูกค้า มีความตั้งใจจริงที่จะรักษาประโยชน์ของผู้ซื้อด้วยความจริงใจ ผู้ขายสินค้าจะต้องพูดแต่ข้อเท็จจริง มีความปรารถนาดีต่อลูกค้า โดยไม่ได้ต้องการพูดเพื่อขายสินค้าหรือเพื่อผลประโยชน์ของผู้ขายเพียงอย่างเดียว แต่ต้องพูดให้ลูกค้าเข้าใจถึงประโยชน์ที่ลูกค้าจะได้รับจากการซื้อสินค้าด้วยความจริงใจ เป็นผู้มีความเมตตา มีความรักปรารถนาดีต่อผู้อื่น มีความกรุณา คิดจะช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความจริงใจ ไม่ได้แสวงหาพูดเพื่อผลประโยชน์ของการขายสินค้าเท่านั้น ผู้ขายต้องแสดงให้เห็นว่าเป็นผู้มีวินัยดี มั่นคงในศีลธรรม เป็นผู้รักความยุติธรรมนั้น ผู้ขายสินค้าต้องมีความเป็นธรรมกับ

ลูกค้า ชื่อสัตย์และชื่อตรงกับการขายสินค้าด้วยราคาที่เป็นธรรม ไม่เอาเปรียบผู้ซื้อมากเกินไป พุดด้วยความเมตตากรุณา โอบอ้อมอารี มีความสุภาพกับลูกค้า และต้องรักษาคำพูดที่กล่าวไว้ อย่อย่างกับลูกค้าก็ต้องทำให้ได้อย่างที่ได้ พุดไว้จะสามารถสร้างความน่าเชื่อถือให้ลูกค้าได้มากยิ่งขึ้น

๕.๑.๓. การวิเคราะห์แนวทางการใช้วาจาเชิงพุทธเพื่อส่งเสริมการค้าขาย

ตามหลักธรรมสุจริต ๓ ประการ

๕.๑.๓.๑ องค์ประกอบด้านบุคคล เพื่อส่งเสริมการค้าขาย ตามแนวทางการใช้วาจาเชิงพุทธ

๑) กายสุจริต ได้แก่ ความประพฤติชอบทางกาย มี ๓ ประการ คือ เว้นจากการฆ่าสัตว์ เว้นจากการลักทรัพย์ และเว้นจากการประพฤติดินในกาม ๑) หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการใช้วาจาเชิงพุทธเพื่อการค้าขาย คือ ศีล ๕ ข้อที่ ๑ ปาณาติบาต (เว้นจากการฆ่าสัตว์) ได้มีการพัฒนาการแนวคิดและการตีความศีล ๕ แนวใหม่ครอบคลุมถึง ปาณาติบาตในรูปของสินค้าที่ส่งเสริมความรุนแรง : หมายถึง การผลิตสินค้าหรือขายสินค้าที่ส่งเสริมความรุนแรง เช่น การผลิตอาวุธสงคราม การผลิตสารเคมีที่เป็นพิษ การผลิตยาฆ่าแมลง การผลิตเสื้อผ้าจากหนังหรือขนสัตว์ เป็นต้น ในความหมายนี้ ผู้ผลิตหรือผู้ขายอาจจะไม่ได้ฆ่าสัตว์โดยตรง แต่การผลิตหรือการขายสินค้าที่นำไปสู่ความรุนแรงนี้ ก็ถือว่าอยู่ในข่ายของการละเมิดศีลข้อที่ ๑ เช่นเดียวกัน ๒) หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการใช้วาจาเชิงพุทธเพื่อการค้าขาย คือ ศีล ๕ ข้อที่ ๒ อทินนาทาน (เว้นจากการลักทรัพย์) โดยเว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้ ด้วยอาการเป็นโจร คือ ไม่เบียดบังดำเนินการเกี่ยวกับวัตถุสิ่งของที่ผู้อื่นไม่อนุญาตด้วยทางกาย หรือว่าทางวาจาอันเจ้าของไม่ได้ยกให้เป็นสิทธิขาด กิริยาที่ห้ามทำในศีลข้ออทินนาทานที่เกี่ยวกับการใช้วาจา คือ ๑.) หลอก ได้แก่ การปั้นเรื่องขึ้นหลอกให้เขาหลงเชื่อแล้วให้ทรัพย์ ๒.) ลวง ได้แก่ การใช้เครื่องมือแลกเปลี่ยนผิดมาตรฐานตบตาคนอื่น ๓.) ปลอม ได้แก่ การทำของปลอม ใช้ของปลอมแลกเปลี่ยนได้ทรัพย์มา

๒). วิเคราะห์แนวทางองค์ประกอบด้านบุคคลทางความคิด

มโนสุจริต ได้แก่ ความประพฤติชอบทางใจ มี ๓ ประการ คือ ไม่โลภ ไม่คิดหลอกลวง หรือพยายาม กล่าวหาเพื่อนร่วมทางธุรกิจการค้าขาย จำต้องมีความเห็นถูกต้อง

อริยมรรคมีองค์แปด หลักธรรมการใช้วาจาเชิงพุทธ เนื่องจากผู้พูดหรือผู้ใช้วาจา ต้องรู้จักผู้อื่น เข้าใจสังคม เข้าใจความแตกต่างทางวัฒนธรรมและศาสนา เป็นกัลยาณมิตรหรือเพื่อนที่ดี กัลยาณมิตรย่อมชักนำบุคคลให้มีความเห็นถูกต้อง การพูดที่ดีต้องมีการพิจารณาสิ่งต่าง ๆ ด้วยปัญญา สามารถแยกแยะ วิเคราะห์สังเคราะห์สิ่งต่าง ๆ ได้ จะสามารถพูดได้ดี รู้เท่าทันในสิ่งต่าง ๆ มีความคิดที่ถูกต้อง ไม่ยึดติด เงินทอง อุปกรณ์อำนวยความสะดวกต่าง ๆ มากกว่าจิตใจที่ติงาม การไม่มีความคิดที่ปองร้ายผู้ใด ไม่เคียดแค้น ไม่ชิงชัง มีเมตตาปรารถนาจะให้ผู้อื่นมีสุข การไม่คิดเอาเปรียบผู้ใด มีใจกรุณาต่อผู้ที่กล่าววาจาด้วย มีการพูดจาด้วยจิตเมตตา

ประโยชน์ของการใช้สัมมาวาจา มีอานิสงส์มาก วาจาไพเราะเป็นคุณสมบัติ ที่สำคัญในการพูด เพื่อความสงบสำเร็จประโยชน์ตนประโยชน์ท่านและย่อมยึดเหนี่ยวใจของผู้ฟังได้ให้เกิดความนิยมนรักใคร่นับถือผู้พูด ทำให้เป็นเครื่องผูกมิตรสัมพันธ์ ทำให้เป็นที่รักของเพื่อนร่วมงาน ผู้ฟังและคนทุกชนชั้น ทำให้มีเสน่ห์ในการพูดส่งเสริมให้มีบุคลิกที่ดีงาม ทำให้เกิดความเจริญก้าวหน้าทั้งทางโลกและทางธรรม ทำให้สร้างสรรค์ความเจริญให้กับสังคม ทำให้ส่งเสริมความสามัคคีในหมู่คณะไม่ให้เกิดความแตกแยก มีวาจาสิทธิ์ ได้รับความสำเร็จในสิ่งที่เจรจาใครได้ยินได้ฟังแต่สิ่งที่ดีงาม ไม่ตกไปในอบายภูมิ

๕.๑.๓.๒ องค์ประกอบด้านวาจา เพื่อส่งเสริมการค้าขาย เชิงพุทธ

วิเคราะห์แนวทางการใช้วาจาเชิงพุทธ ที่ส่งเสริมการค้าขาย

๑) **วจีสุจริต** ได้แก่ ความประพฤติดชอบทางวาจา มี ๔ ประการ คือ เว้นจากการพูดเท็จ เว้นจากการพูดส่อเสียด เว้นจากการพูดคำหยาบ และเว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ

๑. หลักธรรมที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการใช้วาจาเชิงพุทธเพื่อการค้าขาย คือ ศีล ๕ ข้อที่ ๔ มุสาวาทา (เว้นจากการพูดเท็จ) คือ จงดเว้นจากคำพูดที่บิด เบี่ยงจากความจริง โดยจงใจให้ผู้อื่นเข้าใจผิดว่าเป็นเช่นนั้นเช่นแสดงพยานหลักฐานเท็จ มีข้อห้ามดังต่อไปนี้

๑.๑ มุสา หมายถึง การพูดเท็จ และมีองค์ประกอบอยู่ ๗ ประการคือ

๑. ปด ได้แก่การพูดตรงข้ามกับความจริง เช่นเห็นแล้ว พูดว่าไม่เห็น รู้อยู่พูดว่าไม่รู้

๒. ทนสาบาน ได้แก่ ทำผิดแล้วไม่ยอมรับว่าผิด

๓. ทำเล่ห์กระเท่ห์ ได้แก่ การอวดอ้างตนว่าเป็นผู้วิเศษ ทำให้คนหลงเชื่อถือและพากันนิยม

๔. มารยาท ได้แก่การเสแสร้งทำกริยาให้ตรงกันข้ามกับความจริง เช่นเป็นคนทุศีล ทำท่าทางเป็นคนมีศีล

๕. ทำเลศ ได้แก่การตั้งใจจะพูดเท็จ คือพูดเล่นสำนวนเพื่อให้คู่สนทนาผิดเอง

๖. เสริมความ ได้แก่พูดเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ ให้เลดูว่าเป็นเรื่องใหญ่

๗. อำความ ได้แก่การพูดอาศัยข้อมูลเดิม แต่ตัดตัดหัวข้อความที่ไม่ประสงค์จะให้รู้ออกเสีย เพื่อให้เข้าใจว่าเป็นเรื่องอื่นไป

๑.๒ อนุโลมมูสา ได้แก่ การพูดไม่จริง แต่พูดไปโดยไม่หวังจะให้ผู้ฟังเชื่อตาม เช่น การพูดประชดประชัน พูดเสียดสี

๑.๓ ปฏิสสวะ ได้แก่การสัญญากับผู้อื่นแล้วไม่ปฏิบัติตามคำพูดนั้น หรือว่าปฏิบัติไม่ได้จนทำให้ผู้อื่นเสียผลประโยชน์ ดังมีลักษณะดังต่อไปนี้

๑. ผิดสัญญา ได้แก่ ทั้งสองฝ่ายได้ทำสัญญาแก่กันว่าจะทำเช่นนั้นๆแต่อีกฝ่ายหนึ่งบิดพลิ้วไม่ทำตามสัญญา

๒. เสียสัตย์ ได้แก่ ให้คำสัญญาแก่เขาแต่ไม่ได้ทำตาม

๓. คั่นคำ ได้แก่ รับปากว่าจะทำสิ่งนั้น ๆ ให้ ภายหลังไม่ทำ^๑

สำหรับโทษของการใช้วาจานั้นมีมาก ไม่ว่าจะพูดในทางไม่ดีกับปุณฺณคนธรรมดา หรือจะพูดไม่ดีกับผู้ทรงศีล ซึ่งโทษของการด่าบริภาษเพื่อนพรหมจรรย์นั้น ผู้ด่าบริภาษเพื่อนพรหมจรรย์ คือ พระสงฆ์หรือผู้ปฏิบัติธรรม ตีเตียนพระอริยเจ้าจะก่อให้เกิดเป็นกรรมทางวาจามีโทษ เช่น ไม่บรรลุธรรมที่ตนยังไม่บรรลุ เสื่อมจากธรรมที่บรรลุแล้ว สัทธรรมของภิกษุณัณยอมไม่ผ่องแผ้ว เป็นผู้หลงเข้าใจว่าได้บรรลุสัทธรรม เป็นผู้ไม่ยินดีประพาสพรหมจรรย์ ต้องอาบัติเศราห์มองอย่างใดอย่างหนึ่ง บอกลาลึกขา คือ การสีกไปเป็นฆราวาส เป็นโรคอย่างหนัก ย่อมถึงความเป็นบ้า คือความฟุ้งซ่านแห่งจิต เป็นผู้หลงทำกาละ คือตายอย่างขาดสติ เมื่อตายไปย่อมเข้าถึงอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก ตามหลักพระพุทธศาสนาได้กล่าวโทษของวาจาวามีผลกรรมของมุสาวาทไว้ว่า วิบากกรรมของมุสาวาท คือ ผลของการกล่าวคำเท็จนั้น ผู้ที่กล่าวคำเท็จนั้นจะต้อง ประสบกับวิบากกรรม เช่น พูดไม่ชัด ฟันไม่เป็นระเบียบ ปากเหม็นมาก ไอตัวร้อนจัด ตาไม่อยู่ในระดับปกติ กล่าววาจาด้วยปลายลิ้นและปาก ทำทางไม่สง่าผ่าเผย จิตไม่เที่ยงคล้ายคนวิกลจริต เป็นต้น

สรุปได้ว่า ผู้ชายที่ดีควรมีคุณสมบัติ คือ มีปัญญา มีความรับผิดชอบต่ออาชีพของตนเอง มีความสุจริตเป็นรากฐานของการประกอบธุรกิจ สุจริตใจในการกล่าววาจา มีคุณธรรมและจริยธรรมในจิตใจ เช่น มีความซื่อสัตย์และจริงใจกับลูกค้า คำขายจึงต้องขายสิ่งที่เหมาะสมให้กับคนที่เหมาะสม ในเวลาที่เหมาะสม ยึดในหลักคุณธรรมและพัฒนาการขายของตนอยู่เสมอ และมีจริยธรรมในการสื่อสารเพื่อโน้มน้าวใจลูกค้า จริยธรรมของพนักงานขายต่อลูกค้าต้องมีความซื่อสัตย์ มีความจริงใจ ช่วยเหลือลูกค้าด้วยความเต็มใจและอุทิศเวลาให้กับลูกค้า จะต้องรักษาความลับของลูกค้าให้เป็นความลับตลอดไป ไม่นินทาหรือกล่าวร้ายลูกค้าทั้งต่อหน้าและลับหลัง รักษาผลประโยชน์ของลูกค้าเหมือนกับผลประโยชน์ของตนเอง ต้องคำนึงถึงจริยธรรมวัฒนธรรมของสังคมนั้น ๆ และต้องคำนึงถึงการมีประโยชน์ต่อสังคมนั้น ๆ การศึกษาแนวทางการประยุกต์ใช้วาจาเพื่อการค้าขาย การค้าขายให้ประสบผลสำเร็จต้องมีปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการณ์การซื้อของผู้บริโภคเช่น ปัจจัยด้านความต้องการ ปัจจัยทางด้านสังคม ปัจจัยส่วนบุคคล และปัจจัยทางจิตวิทยา

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

^๑ สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส, *เบญจศีลและเบญจธรรม*, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๓๐

ศึกษาแนวทางการใช้วาจาเชิงพุทธเพื่อส่งเสริมการค้าขาย ผลการศึกษาเรื่องนี้ทำให้รู้แนวหลักธรรมทางพุทธศาสนา ความสำคัญของการใช้วาจา หลักธรรมที่ส่งเสริมและสัมพันธ์กับการใช้วาจาเพื่อการค้าขายในทางพระพุทธศาสนาเถรวาท และการประยุกต์ใช้วาจาเพื่อการค้าขายในสังคมปัจจุบัน เพื่อให้ตนเองและผู้ค้าขายที่สนใจปฏิบัติตาม เกิดความสุข ความเจริญรุ่งเรืองในงานอาชีพค้าขายและธุรกิจการค้า ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ผลการวิจัยพบว่า พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญต่อการใช้วาจา มีความสำคัญต่อความสัมพันธ์ ทั้งต่อหน่วยงานและความเจริญก้าวหน้าในหลากหลายอาชีพ ส่งผลต่อความสำเร็จในการประกอบอาชีพค้าขายและปฏิบัติการต่าง ๆ รวมทั้งการติดต่อประชาสัมพันธ์ ด้วยการสื่อสารทางวาจา อีกด้วย จึงมีข้อเสนอแนะว่า

๑) หน่วยงาน องค์กร เอกชน หรือสถาบันการศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ควรส่งเสริมเรื่องสัมมาวาจาแนวทางการพูดหรือการใช้วาจาที่เหมาะสมสุภาพในสังคม และชี้ให้ทั้งประโยชน์และโทษของการใช้วาจาตามหลักพระพุทธศาสนา ควรมีนโยบายหรือกฎหมายเกี่ยวกับการใช้วาจาหรือหลักปฏิบัติด้านบุคคลอย่างชัดเจนโดยเฉพาะในสังคมออนไลน์

๒) หน่วยงานของรัฐ องค์กร หรือสถาบันการศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมควรสนับสนุนการใช้วาจาในพระพุทธศาสนา มาใช้เป็นหลักปฏิบัติในการสื่อสารถ่ายทอดข้อมูลให้กับผู้ติดต่องานและลูกค้า ด้านความถูกต้องและชัดเจนครบในจุดงานเดียวเลย ไม่สร้างความสับสนให้ผู้พบเห็นหรือมาติดต่อหน่วยงานของรัฐ มาใช้ในชีวิตประจำวัน ให้เป็นมาตรฐาน ด้วยคำสุภาพอ่อนหวาน ทางสังคมปัจจุบัน

๓) ผู้ปฏิบัติงาน ทางด้านสื่อมวลชน หรือข่าวสาร หรือผู้มีส่วนกำกับดูแล ในสถาบันการศึกษาในทุกๆระดับชั้น ทางด้านภาษาไทย ควรให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ต่อการศึกษาในอนาคต จนถึงระดับที่สูงขึ้นไปเรื่อยๆกระทั่งระดับอุดมศึกษา จึงต้องเน้นถึงการนำไปใช้เรื่องวาจาเพื่อการติดต่อสื่อสารอย่างชัดเจนถูกต้องเป็นความจริง ไม่สื่อสารแบบคำหลอกลวงไม่มีจริยธรรม จึงต้องเน้น เรื่องคุณธรรมจรรยาบรรณ ทาง การสื่อสารด้วยคำพูดและวาจาอันสุภาพ อ่อนโยน เป็นสุภาพชนในสังคมเมืองใหญ่ ที่เจริญแล้วถือปฏิบัติกัน.

๕.๒.๒ ข้อเสนอแนะในการวิจัยในครั้งต่อไป

วิเคราะห์แนวทางการปฏิบัติการใช้วาจาเพื่อส่งเสริมการทำธุรกิจในสังคมเศรษฐกิจไทย ผู้วิจัยมีประเด็นที่น่าสนใจสำหรับการศึกษาวิจัยในครั้งต่อไป ดังนี้

๑) ศึกษาศึกษาวิเคราะห์การนำหลักธรรมอื่นๆในทางพระพุทธศาสนา สร้างรูปแบบเพื่อส่งเสริมการทำธุรกิจในสังคมเศรษฐกิจไทย

๒) ศึกษาเปรียบเทียบหลักธรรมและผลสัมฤทธิ์ที่ส่งเสริมการทำธุรกิจ ให้
เจริญก้าวหน้า

๓) ศึกษาพัฒนากระบวนการปฏิบัติตนประยุกต์การใช้วาจาเพื่อการทำธุรกิจ ใน
เชิงพระพุทธศาสนากับในสังคมปัจจุบัน